

Reactie op consultatie van notitie ‘Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten’

LTO heeft kennisgenomen van de omvangrijke notitie ‘Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten’ welke ter consultatie is aangeboden. De notitie wordt hierna aangeduid met ‘Notitie vernieuwde landelijke doelen’. LTO reageert in hoofdlijnen op het omvangrijke document, en geeft daarnaast adviezen over het gebruik en de verdere behandeling van de notitie.

Als eerste stellen we een aantal **Checkvragen**, om er zeker van te zijn dat er, zoals door het kabinet beloofd, geen nationale koppen geplaatst worden bovenop wat ‘Europa’ vraagt te doen op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

- ➔ LTO vraagt met klem om, - mede gezien de opdracht om voor medio 2026 een Natuurplan in het kader van de Natuurherstelverordening (NHV) op te stellen -, voor ‘Notitie vernieuwde landelijke doelen’, expliciet zich te beperken tot de doelstelling, die ook herhaald is in de NHV: 30% herstel van biodiversiteit in overbelaste gebieden.
- ➔ Het kabinet heeft als doelstelling om geen koppen te zetten bovenop Europees beleid. Het voorliggende rapport geeft hierover geen duidelijkheid. LTO vraagt daarom het rapport te herschrijven en duidelijk aan te geven “wat moet van Europa” en hoe Nederland deze keuze invult.

De vraag over nationale koppen is dé hoofdvraag die door onze hele reactie is verweven.

In vervolg op de checkvragen stellen we een aantal **Algemene vragen** die betrekking hebben op het belang van de natuurdoelen in relatie tot de omgeving waarin deze gesteld worden: de Nederlandse samenleving, waarin land- en tuinbouw een groot belang dienen.

LTO is zich zeer bewust van de belangrijke vragen die er leven rondom natuur en biodiversiteit en we maken ons evenzeer zorgen over hoe de kwaliteit van de natuur en biodiversiteit gewaarborgd kan worden. LTO vraagt zich echter af of het huidige proces wat is ingesteld voor vernieuwde doelen helpend is om negatieve ontwikkelingen te keren.

In onze reactie stellen wij vragen bij de data en monitoring en de betrouwbaarheid daarvan. Wij stellen de referentie jaren aan de orde: kennen we die wel en hebben we daar een goed beeld bij, als ook of deze nog passend zijn voor vandaag. We krijgen de indruk dat de schrijvers van de notitie ‘Vernieuwde landelijke doelen’ de realiteit van vandaag negeren en denken dat door simpelweg nieuwe doelen te formuleren alles wordt opgelost.

Checkvragen

1. Op 6 december 2022 heeft minister Van der Wal-Zeggelink (Natuur en Stikstof) een [kamerbrief](#) gestuurd over de hectareanalyse natuuropgave voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Deze brief bevat een [quick scan](#) waarin wordt onderzocht hoeveel extra natuur nodig is om de Natura 2000-doelen te behalen. De analyse geeft inzicht in de benodigde uitbreiding van natuurgebieden en de impact hiervan op landbouwgrond.

➔ In hoeverre zijn de inzichten vanuit deze brief nog actueel en verwerkt in de voorliggende 'Notitie vernieuwde landelijke doelen'?

LTO is tegen elke vorm van uitbreiding cq herijking van natuurdoelen die ten koste gaat van landbouwgrond. Landbouwgrond is schaars, maar dient tegelijkertijd een primair levensbelang. Deze doelen zullen tenminste evenredig gewogen moeten worden in relatie tot de natuurdoelen; natuurdoelen die niet teruggrijpen op gewenst scenario uit een ver verleden, maar recht doen aan een land waarin tal van functies in een veranderend klimaat gecombineerd moeten worden.

➔ Wordt door de minister gegarandeerd dat er geen landbouwgrond wordt opgeëist voor de hernieuwde natuurdoelen cq dat er herbegrenzing wordt ingezet ten behoeve van het kunnen halen van de natuurdoelen?

2. In onder meer de [eindrapportage](#) van 'Werkgroep KDW Alternatieven', welke omarmd is door de minister en waar het ministerie van LNV medeauteur is, is aangegeven dat data en monitoring voor het beoordelen van de gunstige staat van instandhouding niet op orde zijn. Ook dat er een discrepantie zit in de gegevens in vergelijking met het EU-standaardgegevensformulier. Uit meerder [onderzoek](#) blijkt dat Nederland conclusies trekt uit de data, die niet wetenschappelijk onderbouwd kunnen worden. Ook tijdens een technische briefing voor de Vaste Kamercommissie over de Nota "Doen wat moet en kan" werd in de presentatie van de Ecologische Autoriteit op 7 november 2024 een verantwoording afgelegd over de opgestelde NDA's. De Ecologische Autoriteit hield de Vaste Kamercommissie voor Landbouw voor dat de NDA's niet voldoen aan de door de Ecologische Autoriteit gehanteerde criteria (variërend van 65% – 95% voldoet niet). ZLTO (2023) concludeert, in vervolg op het door haar ingestelde WOO-verzoek van Brabantse NDA's, dat 50-60% van de data niet bekend zijn, maar toch het predicaat 'negatief' mee krijgen.

➔ In hoeverre zijn de vele data, waarnaar verwezen wordt in de 'Notitie vernieuwde doelen', op orde en wetenschappelijk vastgesteld en is de monitoring voldoende robuust om uitspraken te kunnen doen over de gunstige staat van instandhouding?

¹ Punt 6, pagina 8 onder 'Ecologische effectiviteit'

- ➔ Welk referentiejaar wordt voor de natuurdoelen gebruikt en in hoeverre en met welke data zijn deze onderbouwd? Hoe worden demografische, klimatologische en economische ontwikkelingen meegenomen bij de beoordeling van de haalbaarheid van het referentiejaar (uitgaande dat daar betrouwbare referentiedata voor zijn)?
 - ➔ Als de data en monitoring niet op orde zijn: op grond waarvan worden de vernieuwde landelijke doelen in de 'Notitie vernieuwde landelijke doelen' gesteld en kan met zekerheid gesteld worden dat hiermee onder meer belangen van de agrarische sector niet onevenredig geschaad worden?
3. In de notitie 'Vernieuwde landelijke doelen', staat onder paragraaf 1.5 dat de Programma Natuur een ambitie heeft om in 2030 voor 70% van de beschermde habitattypen en soorten op land de condities voor een gunstige staat van instandhouding te realiseren; dit in tegenstelling tot de Europese Biodiversiteitsstrategie en de Natuurherstelverordening waarin het ambitie niveau op 30% is gezet.
- ➔ Hoe verhoudt de Nederlandse ambitie van het Programma Natuur zich tot de doelstelling om niet meer te doen dan gevraagd wordt vanuit Europa (nationale koppen)?
 - ➔ Op grond waarvan meent Nederland een veel hogere ambitie te kunnen realiseren in een land waar een veelheid van ruimtelijke gebruiksfuncties, waaronder die van de landbouw, concurreren?
 - ➔ Ten opzichte van welke referentie en met welke onderbouwing in data en monitoring denkt Nederland de ambitie te kunnen realiseren?
- Wij zijn ervan overtuigd dat in een land als Nederland géén verhoogde ambitieniveaus passen; zeker niet als er geen duidelijkheid is over de consequenties van deze verhoogde ambitieniveaus zijn voor landbouw, wonen en economie.
4. Natuurdoelen binnen de context van Nederland moeten een relatie hebben met de omgeving en bijvoorbeeld de ontwikkelingen in klimaat (verdroging, hogere temperaturen, etc). Maar ook de druk van wonen, recreatie, mobiliteit, defensie hebben invloed op soorten en habitats, als ook de vele zonneparken en windmolens, die de habitat van vele soorten onmogelijk maken. Hierdoor veranderen leefomstandigheden voor soorten en veranderen habitats, waardoor het niet meer opportuun is bepaalde soorten en habitats te beschermen. Op grond van de notitie wordt ons niet duidelijk welke doelen, gezien de verdichting van functies, geschrapt zijn. De indruk is dat er vooral 'extra' doelen zijn gesteld, zonder rekenschap te geven van de context waarin deze gehaald moeten worden.

- ➔ Hoe zijn bij het vaststellen van de vernieuwde landelijke natuurdoelen de invloeden van klimaat, droge en natte perioden, recreatie, defensie etc. meegenomen?
 - ➔ Welke doelen voor welke soorten en habitats zijn niet meer te halen?
 - ➔ Welk nut heeft het om natuurdoelen na te streven in Natura 2000-gebieden als deze als verloren moeten worden beschouwd? De Vogel- en Habitatrichtlijn biedt mogelijkheden om deze doelen te schrappen. Waarom wordt dat niet gedaan?
5. Op pagina 27 wordt gesteld dat het goed is om de drempelwaarde van 90% van de Natuurherstelverordening (NHV) voor het beoordelen van een gunstige staat van instandhouding ook van toepassing te verklaren voor de natuurdoelen van de VHR. De VHR hanteert een 75%, maar om redenen van gemak wordt deze met 15% verhoogd.
- ➔ Op welke grond menen de opstellers van de notitie de drempelwaarde van de VHR aan de kant te kunnen schuiven en in te ruilen voor die van de NHV?
 - ➔ Welke consequenties heeft deze verhoging voor de opgave van de staat van instandhouding van de natuur en worden hiermee geen nationale koppen gezet bovenop wat Europa vraagt?
6. Op pagina 19, tweede alinea worden minimumpercentages voor de kwaliteit van habitattypen vermeld (90%, 15% en 75%). Met deze terminologie zou zijn aangesloten bij de wijze waarop in Europa invulling wordt gegeven aan de definitie van een gunstige structuur en functie, inclusief typische soorten.
- ➔ Door wie in Europa wordt deze werkwijze gehanteerd en waar is deze werkwijze vastgelegd?
 - ➔ Wat is de wetenschappelijke onderbouwing om hetzelfde in Nederland te doen en welke consequenties heeft dit voor de huidige rapportages en wat betekent dit voor de beoordeling van drukfactoren en wat zijn hiervan de gevolgen voor de landbouw?
7. Op pagina 19 staat vermeld dat de aanwezigheid van soorten wordt bekeken in kilometerhokken.
- ➔ Is de keuze van kilometerhokken niet arbitrair (het is net waar de grens soms valt)? Waarom is er niet gekozen voor een beoordeling per gebied? zie ook tabel op pagina 20.
8. Op pagina 21 bovenaan: Gesteld wordt dat de gunstige staat van instandhouding (gSVI) op basis van de beste kennis en wetenschappelijke inzichten wordt bepaald.
- ➔ Wie bepaalt waterologisch haalbaar is?
 - ➔ Wie maakt die afweging of voldaan wordt aan de gSVI?

9. Op pagina 22 wordt er verwezen naar de adviezen van de ecologische wetenschappers. Opvallend is dat de basissituatie zoals die was ten tijde van aanwijzing niet of nauwelijks in beeld is.
- ➔ Hoe kan beoordeeld worden wat er verslechterd is als de referentie niet goed in beeld is?
 - ➔ Welke referentie wordt aangehouden als data niet aanwezig zijn, onvolledig zijn of onbetrouwbaar zijn, cq als blijkt dat het monitoringsysteem niet wetenschappelijk verantwoord en verifieerbaar is?

Algemene vragen met betrekking tot de impact van de natuurdoelen op land- en tuinbouw

1. [Onderzoek](#) wijst uit dat 73% van de natuurdoelen binnen Natura 2000-gebieden nationaal beleid betreft en dus niet voortvloeit uit Europese verplichtingen.
→ In hoeverre zijn de voorgestelde hernieuwde Natura 2000-doelen gebaseerd op Europese verplichtingen, en welk deel betreft nationale aanvullingen; dit met het oog op dat in het Regeerakkoord is verankerd dat we geen 'nationale koppen' zetten bovenop Europees beleid?
2. De notitie stelt dat voor 2030 30% van het verschil tussen de huidige en de gewenste staat van instandhouding van habitattypen en soorten moet worden overbrugd. Echter, het is onduidelijk op welke wetenschappelijke basis deze doelstelling is geformuleerd en of deze ecologisch haalbaar is binnen de gestelde termijn. Het ontbreken van concrete ecologische onderbouwing kan leiden tot onrealistische verwachtingen en druk op de landbouwsector.
→ In hoeverre zijn de voorgestelde hernieuwde doelen ecologisch haalbaar binnen de gestelde termijn en hoe wordt dit onderbouwd? Wat zijn de consequenties van het stellen van deze doelen?
3. Boeren nabij Natura 2000-gebieden [ervaren uitdagingen](#) zoals onduidelijke beleidskaders en gebrek aan financiële steun bij het nemen van maatregelen die bijdragen aan natuurdoelen. Het is essentieel dat er duidelijke en langdurige financiële instrumenten beschikbaar zijn die het verdienvermogen van boeren ondersteunen bij de bijvoorbeeld de transitie naar meer natuurinclusieve landbouw.
→ Hoe wordt het verdienvermogen van boeren geborgd bij de implementatie van de hernieuwde Natura 2000-doelen?
4. Het is van cruciaal belang dat de hernieuwde natuurdoelen niet leiden tot een aanzienlijke vermindering van beschikbare landbouwgrond. De druk op landbouwgrond neemt toe door verstedelijking en andere ontwikkelingen. De implementatie van Natura 2000-doelen kan leiden tot een vraag tot functieverandering van landbouwgrond, wat de beschikbaarheid van productieve landbouwgrond kan verminderen. Het is belangrijk dat er een evenwicht wordt gevonden tussen natuurdoelen en het behoud van voldoende landbouwgrond om voedsel- en teeltproductie en het verdienvermogen van boeren te waarborgen.
→ Hoe wordt de impact van de nieuwe Natura 2000-doelen op de beschikbaarheid van landbouwgrond in kaart gebracht?

5. Het is belangrijk om te begrijpen hoe de implementatie van Natura 2000-doelen de economische situatie van boeren kan beïnvloeden. Een gedetailleerde kosten-batenanalyse helpt in het proces om draagvlak te krijgen voor de nieuwe Natura 2000 doelen.
 - ➔ Welke economische analyses zijn uitgevoerd om de impact van de nieuwe doelen op het verdienvermogen van boeren te evalueren?
6. Zonder een robuust monitorings- en evaluatiekader is het moeilijk om de effectiviteit van maatregelen te beoordelen en tijdig bij te sturen. Het is essentieel dat er duidelijke indicatoren en meetmethoden worden vastgesteld om de voortgang richting de Natura 2000-doelen te volgen. Effectieve monitoring kan helpen bij het evalueren van de doelen en het eventueel aanpassen daarvan in 2032. Er zijn verschillende methoden voor monitoring van biodiversiteit die ook toepasbaar zijn in landbouwcontexten (Bron: [European Environment Agency](#)).
 - ➔ Wat zijn de plannen voor monitoring en evaluatie van de effecten van de nieuwe doelen op zowel de natuur als de landbouw?
 - ➔ Welke indicatoren en meetmethoden worden gebruikt om de voortgang van de natuurdoelen te monitoren, en hoe wordt de effectiviteit van de maatregelen geëvalueerd? Het Programma Natuur benadrukt het belang van een lerende samenwerking en het aanpassen van maatregelen op basis van ervaringen. Zijn er specifieke evaluatiecriteria vastgesteld om te bepalen of de gestelde doelen haalbaar en effectief zijn, en hoe worden deze gedeeld met belanghebbenden, waaronder de landbouwsector?
7. [Onderzoek van WUR](#) heeft aangetoond dat de nabijheid tot Natura 2000-gebieden een beperkte invloed op de prijs van landbouwgrond. In gebieden binnen 2.500 meter van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden was de gemiddelde agrarische prijs van landbouwgrond in de afgelopen tien jaar slechts 4 à 5% lager dan daarbuiten. Dit suggereert dat de economische waarde van landbouwgrond relatief stabiel blijft, zelfs nabij beschermde natuurgebieden. Het is belangrijk om een vinger aan de pols te houden met betrekking tot wat het effect is van 'beperkende' natuurdoelen op de waarde van landbouwgrond.
 - ➔ Wordt bij de evaluatie van de hernieuwde Natura 2000-doelen ook het effect op de waarde van landbouwgrond meegenomen?
8. De kosten voor het realiseren van Natura 2000-doelen komen vaak terecht bij individuele boeren, terwijl de baten, zoals biodiversiteitsbehoud, ten gunste komen van de gehele maatschappij. Het is rechtvaardig dat de samenleving bijdraagt aan de kosten, bijvoorbeeld via subsidies of vergoedingen voor ecosysteemdiensten.
 - ➔ Hoe worden de kosten en baten van Natura 2000-maatregelen om de hernieuwde Natura-2000 doelen te halen eerlijk verdeeld tussen betrokken partijen?
9. In de 'Notitie Vernieuwde Landelijke doelen' blijkt dat Nederland op grond van de Programma Natuur streeft naar 70% doelbereik, terwijl 30% de norm is en er een

afpraak ligt om geen nationale koppen bovenop het beleid te zetten. Hiernaast speelt mee dat meer ambitieuze natuurdoelen in Nederland kunnen leiden tot concurrentienadelen voor Nederlandse boeren ten opzichte van buitenlandse producenten. Het is belangrijk dat er maatregelen worden genomen om een gelijk speelveld te behouden, bijvoorbeeld door import van producten te reguleren op duurzaamheidseisen.

➔ Welke maatregelen worden genomen om het speelveld voor Nederlandse boeren gelijk te houden ten opzichte van buitenlandse concurrenten?

10. Gezien de directe impact op boeren is het essentieel dat zij actief deelnemen in het beleidsproces.

➔ Hoe wordt de landbouwsector betrokken bij de verdere uitwerking en implementatie van de vernieuwde Natura 2000-doelen? Worden er consultaties, werkgroepen of andere vormen van participatie georganiseerd om de input van boeren te integreren in het beleid?

11. Het Programma Natuur benadrukt het belang van '[overgangsgebieden](#)' en samenwerking met landbouworganisaties. Echter, hoge grondprijzen en economische druk maken het voor reguliere boeren moeilijk om over te schakelen naar extensievere landbouwmethoden.

➔ Hoe wordt LTO betrokken bij de ontwikkeling van overgangsgebieden tussen landbouw en natuur, en welke ondersteuning wordt geboden om natuurinclusieve landbouwpraktijken te stimuleren?

➔ Zijn er plannen voor actief grondbeleid of financiële prikkels om de transitie naar natuurinclusieve landbouw te faciliteren?

12. Het Programma Natuur erkent [dat samenwerking en vertrouwen](#) essentieel zijn voor natuurherstel, maar benadrukt ook dat duidelijkheid op de lange termijn belangrijk is voor investeringszekerheid van boeren en telers in de gebieden waar verwevenheid van landbouw en natuur kenmerkend is en daarmee de natuurdoelen dienen.

➔ Welke maatregelen worden overwogen om het verdienvermogen van boeren te waarborgen, gezien de mogelijke beperkingen op landbouwactiviteiten nabij Natura 2000-gebieden?

➔ Zijn er concrete plannen om financiële ondersteuning of compensatie te bieden aan boeren die getroffen worden door de nieuwe Natura 2000-doelen?